

en kort omtale af de komplikationer, der opstår ved udnyttelse af naturressourcer, der udnyttes af mange lande, udnyttelse af naturressourcer, hvor der er teknisk og/eller biologisk interaktion, samt af internationale forureningsproblemer.

Den sidste del, del V, indeholder kapitler om økonomisk udvikling og miljø, et case-study over udnyttelsen af vådområder og om miljøet i relation til udviklingslande. Denne del giver en god afrunding af bogen.

Bogen er vellykket, selv om den måske er lidt for svær for læsere uden et vist kendskab til velfærdsøkonomiens metode, men let for studerende med en rimelig træning i velfærdsøkonomi. Men for begge grupper er der inspiration at hente. Det er således en væsentlig kvalitet ved bogen, at den i højere grad end andre standardlærebøger på området inddrager en række af de emner og problemer, som i de senere år har været i fokus i miljødebatten.

Peder Andersen
Fiskeriministeriet

Jørgen Birk Mortensen
Økonomisk Institut
Københavns Universitet

Hanne Rasmussen, Mogens Rüdiger, *Danmarks historie*, Bind 8: »Tiden efter 1945«, København: Gyldendal, 1990, 485 s., kr. 495,00.

Den store Danmarkshistorie til universitetsbrug er med bind 8 nået op til efterkrigsperioden, hvor forskningen og antal oversigter er begrænset. Da serien lægger vægt på at redegøre for den foreliggende litteratur og kilder gennem brede annoterede litteraturoversigter, bliver bindene værdifulde for alle, der både vil læse en faglig kvalificeret oversigt og selv søge dybere ned. Bibliografierne fylder 138 af bogens 444 tekstsider (samt bilag om periodens ministerier, valg og økonomiske forlig), så en anmeldelse må også vurdere disses indhold og brugbarhed.

De to unge historikere argumenterer i indledningen for den valgte periodisering med hver sit kapitel og litteraturoversigt: Genopbygning ca. 1945-1947, Kold krig og økonomisk integration ca. 1947-1957, Velfærdsstaten opbygges ca. 1957-1973, Krise og ustabilitet 1973-1982, Borgerlig offensiv i 1980'erne. Hvert kapitel er opdelt i emneafsnit (ialt 134), og den annoterede litteratur er opstillet til sidst i samme rækkefølge, efterfulgt af en samlet bogliste på 64 sider alfabetisk ordnet efter forfatter eller titel! Her ville en emneopdelt bogliste være mere overskuelig, så for eksempel bibliografier, betænkninger og Grønlandsbøger ikke stod spredt og gemt på siderne. Værket mangler registre, så opslag og litteratursøgning efter emner foregår ud fra indholdsfortegnelsen!

På grund af den spredte forskning kan forfatterne kun love en foreløbig fremstilling - »et puslespil, hvor der mangler en masse brikker«. De vil redegøre »for de eksisterende brikker og for den sammenhæng, som det på nuværende tidspunkt er muligt for os at se imellem dem.« (s.26) Opdelingen i de fem perioder er valgt »ud fra en samlet vurdering af samfundsudviklingen, såvel økonomisk, politisk, socialt, som ideologisk og kulturelt«, for at fastlægge nogle brudflader og nye tendenser (s.18). Resultatet er en fremstilling med vægt på de økonomiske

en kort omtale af de komplikationer, der opstår ved udnyttelse af naturressourcer, der udnyttes af mange lande, udnyttelse af naturressourcer, hvor der er teknisk og/eller biologisk interaktion, samt af internationale forureningsproblemer.

Den sidste del, del V, indeholder kapitler om økonomisk udvikling og miljø, et case-study over udnyttelsen af vådområder og om miljøet i relation til udviklingslande. Denne del giver en god afrunding af bogen.

Bogen er vellykket, selv om den måske er lidt for svær for læsere uden et vist kendskab til velfærdsøkonomiens metode, men let for studerende med en rimelig træning i velfærdsøkonomi. Men for begge grupper er der inspiration at hente. Det er således en væsentlig kvalitet ved bogen, at den i højere grad end andre standardlærebøger på området inddrager en række af de emner og problemer, som i de senere år har været i fokus i miljødebatten.

Peder Andersen
Fiskeriministeriet

Jørgen Birk Mortensen
Økonomisk Institut
Københavns Universitet

Hanne Rasmussen, Mogens Rüdiger, *Danmarks historie*, Bind 8: »Tiden efter 1945«, København: Gyldendal, 1990, 485 s., kr. 495,00.

Den store Danmarkshistorie til universitetsbrug er med bind 8 nået op til efterkrigsperioden, hvor forskningen og antal oversigter er begrænset. Da serien lægger vægt på at redegøre for den foreliggende litteratur og kilder gennem brede annoterede litteraturoversigter, bliver bindene værdifulde for alle, der både vil læse en faglig kvalificeret oversigt og selv søge dybere ned. Bibliografierne fylder 138 af bogens 444 tekstsider (samt bilag om periodens ministerier, valg og økonomiske forlig), så en anmeldelse må også vurdere disses indhold og brugbarhed.

De to unge historikere argumenterer i indledningen for den valgte periodisering med hver sit kapitel og litteraturoversigt: Genopbygning ca. 1945-1947, Kold krig og økonomisk integration ca. 1947-1957, Velfærdsstaten opbygges ca. 1957-1973, Krise og ustabilitet 1973-1982, Borgerlig offensiv i 1980'erne. Hvert kapitel er opdelt i emneafsnit (ialt 134), og den annoterede litteratur er opstillet til sidst i samme rækkefølge, efterfulgt af en samlet bogliste på 64 sider alfabetisk ordnet efter forfatter eller titel! Her ville en emneopdelt bogliste være mere overskuelig, så for eksempel bibliografier, betænkninger og Grønlandsbøger ikke stod spredt og gemt på siderne. Værket mangler registre, så opslag og litteratursøgning efter emner foregår ud fra indholdsfortegnelsen!

På grund af den spredte forskning kan forfatterne kun love en foreløbig fremstilling – »et puslespil, hvor der mangler en masse brikker«. De vil redegøre »for de eksisterende brikker og for den sammenhæng, som det på nuværende tidspunkt er muligt for os at se imellem dem.« (s.26) Opdelingen i de fem perioder er valgt »ud fra en samlet vurdering af samfundsudviklingen, såvel økonomisk, politisk, socialt, som ideologisk og kulturelt«, for at fastlægge nogle brudflader og nye tendenser (s.18). Resultatet er en fremstilling med vægt på de økonomiske

konjunkturer, den politiske lovgivning, spillet mellem regering og opposition samt udenrigs- og forsvarspolitik set på international baggrund, fra den kolde krigs Marshallhjælp til EF. Landbrugets, industriens og arbejdsmarkedets vilkår og udvikling følges nøje i afsnittene, men dispositionens kerne er set fra Rigsdagen: De vigtigste love, Folketingsvalgenes partiforskydninger og nye regeringer. Dvs. solid og traditionel politisk historie, set i god sammenhæng med den erhvervsøkonomiske baggrund og internationale konjunkturer, som læseren forstår i høj grad påvirker beslutningerne på Christiansborg, uden at fratage partierne initiativ og taktisk manøvrerum.

Den forskning, bindet bygger på, har netop været mest udbredt inden for disse tre områder. Forfatterne har udnyttet en imponerende mængde heraf, fra monografier til tidsskriftartikler. Deres vurderinger er sjældent særlig markante, og da noter mangler, må læseren selv grave de sandsynlige forlæg frem af litteraturlisterne. Således er Poul Villaumes speciale belæg for den nye tese om de tre Atlantpagtpartiers uenighed på grund af, at »Socialdemokratiet videreførte neutralitetspolitikken i de nye rammer« fra 1949, (s.73, 130-31).

Dette regeringsbærende parti og venstrefløjen er grundigere omtalt end de borgerlige partier, hvilket både kan skyldes forfatternes sympati og forskningens tendens. De understreger betydningen af programmet »Fremtidens Danmark« fra 1945 og uenigheden i 1950-58 om, hvorvidt partiet skulle prioritere fordelings- eller konkurrenceevnepolitik. Fagbevægelsen og DKP ønskede fortsat protektionisme; men accepten af Marshallplanen medfører den gradvise liberalisering, de borgerlige partier kræver. Resultatet blev ikke Fremtidens Danmark, men velfærdsstaten under Viggo Kampmanns motto: Gør gode tider bedre. 1960'erne blev Socialdemokratiets nye storhedstid, indtil ungdomsoprør og økonomisk krise skabte nye problemer for parti og fagbevægelse. Disse røde tråde i bogen lægger afstand til den idéhistoriske analyse i Niels Ole Finnemanns *I Broderskabets Aand* (1985). Forfatterne beklager efterkrigstidens manglende industristrukturpolitik, men indrømmer liberaliseringens succes, endog under trekantregeringen! (s.82, 153-56) »Den økonomiske politik var én lang tilbagerulning af den socialdemokratiske strategi«. Og med »den utroligt kortsigtede« jordlovgivning i 1949 prioriterede partierne beskæftigelsen frem for øget effektivitet i landbruget (s.90-94).

Velfærdsstaten opbyggedes i 1960'erne »i samarbejde mellem alle partierne«. Konflikterne begrænsedes til »enkelte sager: Helhedsløsningen og jordlovene i 1963 og skattereformerne.« (s.275, 149). Forfatterne underspiller her den ideologiske strid om statsmagtens og skattetrykkets vækst. Modsat deres kritik af Henrik Christoffersens tese (s.138), at velfærdsstatens udvikling er en politisk (ikke strukturelt) bestemt proces. Og deres grove påstand side 230, at »den borgerlige offensiv i 1980'erne gjorde op med velfærdspolitikken (og) at landvindingerne fra 1968 blev rullet tilbage«, trængt af individualisme, konkurrenceræs, bornerthed, småracisme og væren-sig-selv-nok. Hvis »tidsånden var socialdemokratisk« i »de glade tressere« (s.149) og nu er så egoistisk, bliver det svært at forstå den offentlige sektors fortsatte vækst. Og at bogen gør så lidt ud af ideologier og kulturliv, skønt indledningen lovede en struktursammenhæng mellem brikkerne.

Også det sidste kapitel om den borgerlige regerings liberale politik har sin styrke i referatet, men den økonomiske genopretning roses ikke. Det alternative miljø- og sikkerhedspolitiske flertals betydning fremhæves. En samlet vurdering af Anker Jørgensen- og Schlüterregeringernes indsats gives ikke, ud over at vor svage mindretalsregeringer ikke har formået at løse de økonomiske problemer. Interesseorganisationernes rolle og medansvar herfor berøres ikke. Forfatterne synes enige med Bruno Amoroso med flere om, at der ikke skete et skift i den økonomiske politik i 1982, og »at kun venstrefløjen er et alternativ til den borgerlige regering.« (s.387)

En række fejl må rettes i næste udgave. At J.O. Krag var hovedforfatter til »Fremtidens Danmark« skjules i litteraturlisten (s.47, 141). Sovjet udeblev ikke fra konferencen i Paris juli 1947 om Marshallplanen (s.74). Knud Kristensen brød ikke med Vestre på grund af forsvarssagen og blev ikke formand for De Uafhængige (s.101). Island var ikke en koloni 1918-44 (s.126).

Litteraturoversigterne til de fem kapitler er gode, men opslag ville lettes af en opdeling efter indholdsfortegnelse 134 paragraffer og sidehenvisninger fra boglisten. Mange titler er annoteret for kortfattet til, at læseren kan få et indtryk af indhold og omfang. Politiske biografier og erindringer er placeret foran under § 3, mens brede oversigter nævnes flere gange uden at være omtalt side 20, for eksempel *Økonomisk vækst i Danmark*, *Dansk Politik i går og i dag* og *Dagligliv i Danmark i vor tid* (s.64, 66). Udvalgt litteratur om vor u-landspolitik står side 350, men hører især til foregående kapitels § 79. Til § 111 om NATO's dobbeltbeslutning henvises ikke til Hans-Henrik Holm med fleres *Slaget om missilerne*, der er med i boglisten. Omvendt mangler denne artikler af Poul Meyer, Erik Rasmussen og Axel Kjær Sørensen, nævnt side 389, 21 og 352.

Boglisten nævner, at den bygger på litteraturoversigternes titler, og at disse er selektive, »udvalgt efter forfatterens skøn« (s.395). I et autoritativt håndbogsværk er der fare for, at brugeren ikke er bevidst om selektionen, hvis *kriterier* ikke er nævnt! En nøjere gennemgang af, hvad er med og hvad ikke, tillader pladsen ikke, men eksempelvis er samfundsfaglige tidsskriftartikler om især politik, økonomi og forsvar medtaget, mens artikler fra festskrifter, kultur- og etnografiske tidsskrifter ikke er med. Tilsvarende er der huller i de anvendte bibliografier, monografier og betænkninger.

Arne Larsen
Århus Fællesseminarium

Palle Svennevig, *Dansk Økonomisk Bibliografi 1988-1989*, København: Handelshøjskolen i København, Nyt Nordisk Forlag, 1991, 418 s., kr. 388,00.

Bogen er det syvende supplement til forfatterens *Dansk Økonomisk Bibliografi 1955-1974*. Som titlen siger, er bogen en bibliografi, der dækker, hvad der er skrevet af danskere om økonomi og tilgrænsende områder i perioden 1988-89. En så-